

Др Владан Петров*

Дарко Симовић, *Полупредседнички систем*,
Правни факултет Универзитета у Београду, ЈП „Службени гласник“,
Београд 2008, стр. 373.

Од времена Миодрага Јовичића (*Одговорност носилаца јавних функција, О уставу, Велики уставни системи*) и Ратка Марковића (*Покретање уставног спора о уставности нормативних аката, Изврина власт*), нема много озбиљних студија и озбиљних писаца у српској уставноправној науци. Књига *Полупредседнички систем*, објављена ове године у издању Правног факултета Универзитета у Београду и ЈП „Службеног гласника“, темом, методолошким приступом и садржајем без сумње се може сврстати у ред озбиљних студија, а њен писац, др Дарко Симовић, у ред одабраних чувара „духа“ класичне уставноправне науке.

О појму „полупредседнички систем“ се мало зна. Теоријска концепција овог система везује се за велико име уставноправне и политичке науке XX века, Мориса Дивержеа. Овај аутор покушао је, инспирисан особеном природом система власти Пете француске републике, да одреди конститутивна обележја новог система. Тај систем не би био мешавина два класична система поделе власти, председничког и парламентарног, него би, речима Д. Симовића, био *tertium genus*. Дивержеов покушај да се изврши „удар“ на класичну дихотомну поделу система власти није прихваћен с одушевљењем, поготово у Француској. И данас, када системи власти у посткомунистичким државама дају основ за ревалоризацију Дивержеове теорије полупредседничког система, ова концепција није шире прихваћена.

У методолошком смислу, студија Д. Симовића о полупредседничком систему потврђује сложеност уставноправних истраживања која се не могу свести на догматско-правну анализу уставних текстова. Симовићево дело је школски пример веште употребе свих, основних и допунских, метода уставног права: егзегетичког и нормативног, позитивног, социолошко-правног, историјског и упоредног.

У садржинском смислу, ова књига се може описати једном речју: богата. Близу 400 страна (од тога девет страна библиографије

---

* Аутор је доцент Правног факултета Универзитета у Београду

која обилује релевантном домаћом и страном литературом, новом и класичном), нису се могле преполовити на 200, што је случај са многим књигама, које обимом, списком (наводно) коришћене литературе, бројем фуснота стварају привид научне дубине. Одредивши себи за циљ да објасни, доради и побољша концепцију полупредседничког система, која је спорна, аутор то чини стрпљиво и предано, не фразирајући и не остављајући времена за „предах“ пажљивом читаоцу.

Стил којим пише Дарко Симовић одликује јасна, прегледна и лепа реченица. Он не подређује дубину мисли лепоти стила, али користи сваку прилику да излагање учини мање сувопарним.

Ауторова полазна претпоставка је да се систем власти не може дефинисати само на основу одредаба устава, већ и на основу уставне стварности. Стварни устав, старо је правило, односи превагу над писаним. Отуда је аутор морао да се бави писаним и живим уставом, уставним одредбама и политичком праксом европских и ваневропских земаља чији системи власти нису ни „чисто“ председнички ни „чисто“ парламентарни.

Студија Дарка Симовића састоји се од увода, осам делова и закључка (аутор употребљава множину „закључци“). У првом делу (*Настанак и еволуција теорије полупредседничког система*), аутор се бави Дивержеовом концепцијом полупредседничког система и критикама које су овој упућене. Иако поштовалац Дивержеовог дела, Симовић је свестан недостатака Дивержеове концепције, нарочито у погледу одређивања овлашћења непосредно изабраног шефа државе у полупредседничком систему: Дивержеово дело о полупредседничком систему „оставља утисак недовршености и недоречености, а делом и импровизованости“, оно „оставља широк простор за постојање, не само добронамерних и безазлених,“ критика (стр. 29). Ипак, аутор сматра да ова концепција „представља плодну основу“ за успостављање теорије полупредседничког система (стр. 29). На тај начин, он се сврстава у ред „добронамерних“ критичара Дивержеове концепције и присталица схватања о полупредседничком систему као посебном систему власти („теорија полупредседничког система, под налетима политичке праксе, непрестано се развија и обогаћује, те не треба сумњати у њену светлу будућност“, стр. 59).

У другом делу (*Француска као архитип полупредседничког система*), пажњу заслужује анализа правне природе Пете француске републике. Занимљив је приказ различитих схватања француског система власти после Де Головог референдума од 1962. и увођења непосредног избора председника Републике. За Симовића је, као и за Дивержеа, француски систем Пете републике узорит пример полупредседничког система. Он закључује да је „...сама политичка пракса

Пете републике указала (је) на неопходност конституисања једног новог теоријског система који ће се налазити на средокраћи два већ традиционална система поделе власти“ (стр. 122).

Трећи део (*Полупредседнички систем као tertium genus*) је централни део ове студије. У њему аутор даје свој појам полупредседничког система, коригујући Дивержеову дефиницију. Према аутору, полупредседнички систем постоји кад су испуњена четири услова, три правна и један друштвено-политички. Три услова правног карактера су: 1. председника бирају, непосредно или посредно, грађани на унапред утврђени временски период; 2. председник располаже значајним овлашћењима која га, уз владу, чине активном влашћу у оквиру егzekутиве; 3. влада је политички одговорна парламенту (стр. 147). Друштвено-политичка претпоставка полупредседничког система је постојање демократског политичког система. Уставом прокламована подела надлежности између две главе егzekутиве (влада и шефа државе) могућа је само у таквом систему. Симовић види суштинско својство полупредседничког система у структури двојне егzekутиве (шеф државе је поред владе носилац извршне власти и активан чинилац политичких процеса), за разлику од парламентарног система у којем је егzekутива само привидно бифедална (шеф државе је симболични носилац извршне власти).

У четвртном делу (*Дивержеова плејада полупредседничких система*), аутор се бави системима власти које је Диверже, поред француског система, сматрао полупредседничким. Примењујући своју теоријску дефиницију, узимајући у обзир уставна решења и политичку праксу ових земаља, Симовић закључује да од шест система (Вајмарска Немачка, Финска, Аустрија, Ирска, Исланд, Португал) само три могу да се одреде као полупредседнички (вајмарски систем, португалски од уставне ревизије 1982, фински од 1919. до 2000).

Пети део студије (*Полупредседнички систем у посткомунистичким земљама*) посвећен је системима власти у посткомунистичким државама које су 90-их година допринеле оживљавању теоријске расправе о полупредседничком систему. Аутор сматра да је ове системе тешко проучавати у овом тренутку и да ће „са успостављањем стабилних страначких система полупредседнички системи посткомунистичких земаља започети да живе животом који омогућава утврђивање одређених правилности у њиховом функционисању“ (стр. 261).

У шестом делу (*Полупредседнички систем у ваневропским земљама*), аутор показује да је полупредседнички „модел“ примењив и ван европског континента. Штавише, управо у тим земљама, његова хетерогеност долази до пуног изражаја.

Седми део студије (*Правна природа система власти у Републици Србији*) бави се српском уставном стварношћу и блиском историјом. Аутор износи дуго прећуткивану истину, „да је доношењем Устава 28. септембра 1990. Србија прва међу источноевропским државама одбацила рухо социјалистичке уставности и заоденула се вредностима либерално-демократског конституционализма“ (стр. 293). Он сматра да је прилика да се „након осамнаест година од доношења овог устава, који је у међувремену и престао да важи, проговори непристрасно“. Минуциозном анализом система власти према Уставу Србије од 1990. и политичке праксе Србије 90-их година прошлог века, Симовић потврђује колико су биле површне, политички обојене, чак дилетантске критике упућене на рачун нормативног оквира тадашњег система власти. Овај део студије препоручујемо онима који су те критике изрицали, да виде колико су грешили и шта су све пропустили да кажу. Иначе, аутор системе власти према Уставу Србије од 1990. и Уставу Србије од 2006. не сматра полупредседничким. Уочавајући одређене разлике у положају и улози председника Републике и Владе у овим уставима, он закључује да оба система припадају рационализованом парламентаризму.

У осмом делу (*Компаративна анализа полупредседничких система*), аутор обрађује уставноправни положај шефа државе у полупредседничком систему, разлоге за успостављање овог система, факторе који утичу на његово функционисање, поделу полупредседничких система и њихову вредност. После исцрпних излагања која су претходила овом делу, чини се да он није ни био потребан. Аутор, ипак, мудро одлучује да учини још један напор како би до краја научно оправдао нужност успостављања теоријског модела полупредседничког система.

Да ли је полупредседнички систем само „хибрид“ или „мешавина“ два постојећа система поделе власти, парламентарног и председничког, или је заиста реч о трећем систему, који има своју институционалну логику, остаје спорно. Неспорно је, међутим, да је пред нама вредна књига, која ће бити леп подстицај за нова истраживања у, помало успаваној, српској уставноправној науци. У том смислу, похвале заслужује и Фондација „Радомир Лукић“ која је, имајући осећај за добру књигу, финансијски помогла њено издавање.

Напослетку, издвајамо одломак из закључака који обједињује Симовићеву теоријску оријентацију и квалитете писца: „Као што је давно прошло време великих филозофа, песника и романописаца, изгледа да је прошло време и знаменитих конституционалиста. Суптилне и проницљиве теоријске расправе потискују бескрајно дуге и сувопарно неинспиративне нормативне анализе уставних текстова (...) Никада није било више исписаних речи и уџбеника, а никада

мање инвентивних и инспиративних идеја. Прошло је време оних знаменитих имена која су умела смело да искораче из добро утаби-них али уских путева да би нас повели до потпуне теоријске спознаје постојеће уставноправне стварности. Ти недостојни наследници Ди-гија, Бирдоа или Ведела настају да безбрижно остану ушанчени међу већ добро увреженим теоријским системима, чији су домети неми-новно ограничени будући да су били саздани за нека давно прошла времена. Ипак, остаје нада да ће неке од клица које су посејала та најзнаменитија имена француске уставноправне науке наћи плодно тле у некој од душа надлазећих генерација (стр. 355–356)“.

Ништа не би требало додати овим виспреним речима аутора, осим једног. Ми се не надамо, већ смо уверени у боље дане уставно-правне науке у Србији. Дарко Симовић се својим делом потрудио да нас учврсти у том уверењу.